

Förord

Psaltaren är underbar litteratur och poesi men framför allt en oförliknelig bön- och sångbok. Bibelkommissionens i fjol utgivna provöversättning, med sin nya, fräscha språkdräkt, inbjuder till värdefulla läsoplevelser för envar intresserad men också till förnyelse av gudstjänst- och andaktsliv. Impulser i den senare riktningen vill de två nya tidegårdsutgåvorna erbjuda. Dessa ger förslag om användning av Psaltaren vid dagliga böne-gudstjänster. De kan bli till god hjälp både för den gemensamma och för den enskilda bönen, vare sig man dagligen eller bara vid särskilda tillfällen vill ha möjlighet att be med Psaltaren. Psaltaren utgör själva stommen i tidegården, men det finns många andra sammanhang i vilka Psaltaren kan användas. Inte minst vore ett ökat bruk av psaltartexter önskvärt i söndagens huvudgudstjänster.

Psaltaren är en oerhört rik men i långa stycken mycket svår bok. Den här volymen av årsboken Svenskt gudstjänstliv avser att ge kunskaper om Psaltarens kristna tolkning och om dess funktion i gudstjänst- och böneliv. Förhoppningsvis skall volymen kunna inspirera till studiearbete kring dessa viktiga frågor.

Sten Hidal diskuterar i en inledande artikel problemen med att översätta Psaltarens hebreiska text till modern svenska och ger en karakteristik av Bibelkommissionens sätt att lösa sin uppgift.

Undertecknad, Ragnar Holte, skriver om "Kristus i Psaltaren", ett tema som kan låta anakronistiskt men ter sig mindre så om man har klart för sig att också enligt judisk teologi många psalmer handlar om Messias. Jag startar i de nytestamentliga författarnas kristologiska psaltartolkning och belyser hur denna förts vidare i senare kristen teologi och liturgi, med särskild hänsyn till tidegården. Jag visar hur den kristologiska tolkningen framhävs i våra nya tidegårdsutgåvor genom psalmernas placering och valet av antifoner till dem. Jag hänvisar både till utgåvan *Tidegården, Kyrkans dagliga bön* (Arcus 1995) och till nyutgåvan av *Den svenska tidegården* (completoriedelen Verbum 1995 och laudes/vesperdelen som planeras komma i höst).

Också *Caesarius Cavallin* skriver om Psaltarens kristna tolkning men med fokusering på dess egenskap att ge röst åt genuint mänskliga känslor: att vara "bön för människan". I sina rop på hämnd och klagan kan den tyckas alltför mänsklig, i sin uppskattning av familj och arbete är den vardagsnära, i sin brottnig med lidande och död söker den efter den djupaste trygghetsgrunden.

Psaltaren är inte bara en bönbok utan också en sångbok, men den sjungs och har sjungits enligt många varierande musikaliska utformningar. Ett stort och viktigt kapitel i detta sammanhang är den gregorianska psaltarsången. Men åt den ägnade vi hela den förra årsboken av *Svenskt gudstjänstliv* (TRO & TANKE 1995:4), och därför tas den inte upp till speciell belysning i den här volymen. När *Sören Bolander* här ger en allmän översikt över "Olika sätt att sjunga Psaltaren" berörs visserligen gregorianiken men bara som en av flera olika genrer. Artikeln är historiskt upplagd, med start i den svåra frågan om den äldsta judiska psaltarsången i tempel och synagoga, och behandlar hela registret från konstmusik till församlingssång.

De båda avslutande artiklarna är ägnade tidegården. *Anders Piltz* skriver om "Tidegården i historia och nutid". Med start i frågan om dess rötter i judendomen, visar han hur tidegården växte fram i fornkyrkan och vidareutvecklades under medeltiden. Han belyser de evangeliska kyrkornas inställning till den. Han behandlar tidegårdens nya uppbyggnad efter den genomgripande liturgireform som initierades genom Andra vaticankonciliet och skildrar detaljerat tillkomsten av den första katolska tidegården på svenska och hur denna senare i förkortad form redigerats för ekumeniskt bruk i utgåvan *Tidegården, Kyrkans dagliga bön*.

Åke Talltorp, slutligen, skriver om "Psaltare och tidegård ur pastoralt perspektiv" och ger en rad olika uppslag till hur tidegården skall kunna levandegöras i församlingarnas liv.

Eftersom Piltz bara i förbigående¹ och Talltorp inte alls nämner nyutgåvan av *Den svenska tidegården* kan det vara motiverat att här kort presentera den. Talltorp erinrar om att det i svenskt kyrkoliv sida vid sida funnits två tidegårdsutgåvor, dels *Den svenska tidegården*, baserad på ett urval av de pastoralt mest användbara psaltarpsalmerna, dels en av Lars Lindhagen utgiven fullständig psaltare redigerad för tidegårdsbruk. Dessa har svarat mot olika pastorala behov. I dagens läge, då Arcusutgåvan närmast svarar mot den senare linjen, bedömer utgivarna av *Den svenska tidegården* behovet av en bok med dess uppläggning som oförminskat.

Här spelar också synpunkten praktisk användbarhet in. När kring 1970 sjätte upplagan av tidegården förbereddes skickades en enkät ut för att

inhämta önskemål. Nästan alla som svarade önskade fullständigt utskrivna tideböner, eftersom det ansågs utgöra ett stort hinder för användningen att behöva slå fram och tillbaka i boken. Önskemålet har knappast blivit mindre aktuellt i dag. Därför baseras nu liksom tidigare *Den svenska tidegården* på ett urval av de pastoralt mest användbara psaltarpsalmerna. Varje tidebön är fullständigt utskriven, vilket underlättar den praktiska användbarheten. I den i höst utkommande huvuddelen finns laudes och vesper dels för varje veckodag (en serie), dels för längre kyrkoårstider: advent, jul-trettondedag, fastan I o II, påsk-pingst I o II. Dessutom för Mariadagar och helgondagar. Lektionarium för daglig bibelläsning ingår.

Innehållsligt har man i väsentliga avseenden gått den katolska, för ekumeniskt bruk redigerade tidegården tillmötes, men långt mer av den svenska traditionen har bevarats. *Den svenska tidegården* är numera en melodiutgåva, vilket inte hindrar dess användning vid helt eller delvis läst tidebön. Det är den enda svenska utgåva där psaltarpsalmer och cantica underlagts autentiska gregorianska psalmtoner, och den har genomgående antifonmelodier ur den breda europeiska traditionen. Den är därigenom ekumeniskt unik.

Ragnar Holte

NOT

- 1 Jag tycker inte om att strida om liturgiska detaljer, men den missvisande framställningen hos Piltz i not 44 bör inte stå oemotsagd. När redaktionskommittén för den ekumeniska utgåvan sent omsider bestämt sig för att använda den nya psaltaröversättningen föreslog jag i brev till medlemmarna att även därur hämtade ingångsversiklar skulle språkligt överses. Från katolskt håll hesiterade man för ändringar som gjorde deras egna utgåvor obsoleta och reagerade starkt mot ändring av allmänna versikeln, varpå jag lät mitt förslag falla på denna punkt. Vad gäller completoriets särskilda ingångsversikel, som inte används av katolikerna, fick jag ett par positiva reaktioner medan övriga avstod från kommentar. Jag uppfattade alltså att denna ändring inte vållade svårigheter. Vad beträffar completoriets responsorium kom lydelsen härav upp till diskussion vid den breda samling kring tidegården som våren 1995 anordnades på Kyrkans hus. Alla närvarande utom Piltz/Pahlmblad uttalade sig för en moderniserad text som avlägsnar ord som "befaller jag min ande" och "du förlössar mig". Senare tillskrev Ekenberg mig i frågan, och den version vi då enades om togs in i SvT i förlitande på Ekenbergs utfästelser att den även skulle tas i den ekumeniska utgåvan. Först när båda utgåvorna var

under tryckning informerade mig Pahlmblad brevledes att han och Piltz stoppat ändringarna både av responsoriet och av den särskilda ingångsversikeln.